

Értéktörzők

HÍRLEVÉL

IV. évfolyam 1. szám

2022. március

Kapcsolódva a Házasság Hete országos programsorozathoz, Fóton is látványos műsor zajlott, amelynek legfőbb eleme a Bíborba, Bársonyba, Gyöngyös koszorúba című elegáns megjelenésű, több mint 130 oldalas kiadvány bemutatója volt.

A sok-sok régi esküvői fényképet szívesen nézegették az emberek, s többen fölkiáltva jelezték, benne vannak a nagyszülők, mint házasuló jegyespár, vagy esetleg a násznép között. A számos érdekességet tartalmazó rendezvényre érkezők zsúfolásig megtöltötték a Művelődési Ház nagytermét február 13-án.

Cikkünket lásd a 2. oldalon.

Telt ház figyeli érdeklődve a színpadi beszélgetést, még a pótszékeken is ültek.

A könyv szerzőivel, Balogh Dáviddal és Szűcs Máriával beszélget a színpadon a műsorvezető, Koródiné Nagy Edina

„BÍBORBA, BÁRSONYBA, GYÖNGYÖS KOSZORÚBA” KÖNYVBEMUTATÓ A FÓTI LAKODALMI SZOKÁSOKRÓL

2022. február 13-án tartotta a Fóti Hagymányokért Alapítvány és a Fóti Települési Értéktár Bizottság a fóti lakodalmi szokásokról szóló könyvbemutatóját a Vörösmarty Művelődési Ház nagytermében. Az eseményt óriási érdeklődés övezte, hiszen közel kétszázan vettek részt rajta.

Középen Lévai Sándorné, az Alapítvány elnöke

A Házasság hete nyitórendezvénye méltó módon ünnepelte a házasság szentségét. A bemutató első felében beszédek hangzottak el: elsőként Dr. Vass György Fót város polgármestere köszöntötte a megjelenteket, és nyitotta meg a Házasság hete programsorozatot Fóton. Beszédében kiemelte a házasság, a család fontosságának szerepét, illetve a házaspárok kapcsolatának napi szinten történő ápolását. Ezt követően Tuzson Bence országgyűlési képviselő szintén a házasság és a család fontosságára hívta fel a figyelmet, hiszen család nélkül nem létezhet erős közösség, város és ország sem. Ezután Lévai Sándorné, a Fóti Hagymányokért Alapítvány- és a Fóti Települési Értéktár Bizottság elnöke elmondta, hogy a Bizottság munkáját áldás kíséri, hiszen két évvel ezelőtt a lakodalmi kiállítást még sikerült megrendezni, amint lebontottuk a kiállítást a pandémia miatt lezárták az országot. Végezetül megköszönte a Bizottság tagjainak áldozatos munkáját.

Kovács Jánosné, sz.
Dudás Mária

A beszédek követően, a bemutató második felében Koródiné Nagy Edina a Házasság

hetének koordinátora beszélgetett a könyv szerzőivel, Szűcs Mária nyugdíjas könyvtárvezetővel és jómagammal. Többek között a kötet keletkezésének körülményeiről, a Fóti Értéktár Bizottság munkájának fontosságáról, a lakodalmi ünnepi viseletekről esett szó, miközben a régi esküvői fényképek kivetítőn láthatók voltak. A beszélgetés legmeghatóbb pillanata, amikor átadhattuk egyik adatközlőnk, Kovács Jánosné, született Dudás Máriának elsőként a kiadványt. Marika néni az esküvője 1949-ben volt, még hagyományos fóti viseletben és gyöngyös koszorúban. Végezetül a beszélgetést és a program hivatalos végét a következő sorokkal zártam: „Ennek a lakodalmi kutatásnak a koronája a kiállítás volt, a koronán lévő ékköve pedig ez a kiadvány”.

A program második felét a Veresegyházi Hagymányörző Népi Együttes veresi lakodalmakat bemutató műsora zárta. A változatos zenés-táncos előadásuk hűen tükrözte a hagyományos esküvők egykori hangulatát. A könyvbemutató hivatalos része után a Vörösmarty Művelődési Ház aulájában át lehetett venni a szerzők által dedikált könyveket, illetve a Szalkai teremben egy vendégfogadáson lehetett megköszölni a hagyományos fóti lakodalmak édességeit, úgymint a habos dudát, a lakodalmi kalácsot és a méltán híres fóti örömrétest. Ezután a kötetlen beszélgetés és a jó hangulaté volt a főszerep. Jó volt látni az embereket, akik fegyelmezetten, izgatottan várták, hogy átvegyék a könyveket, illetve örömeiket, hogy újra találkozhatnak egymással a fótiak.

Szeretném megköszönni a Fóti Értéktár Bizottság tagjainak, a Fóti Hagymányokért Alapítványnak, Fót Város Önkormányzatának, az adományozóknak, adatközlőknek, segítőknek a támogatását, hiszen Önök nélkül ez a kiadvány nem jöhetett volna létre.

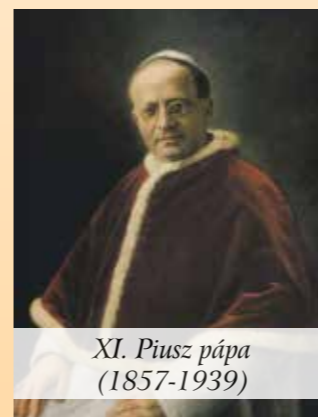
Akik nem tudtak eljönni a könyvbemutatóra, de szeretnének egy példányt a kiadványból, átvehetik a Fót Városi Könyvtárban és a Kisalagi Fiókkönyvtárban. Adományokat elfogadunk a következő kiadványunkra, melyet vagy a két említett helyszínen lehet átadni, vagy a Fóti Hagymányokért Alapítvány számlaszámra történő utalással lehet megtenni: a következő számlaszámra:

66000028-15429135. A megjegyzés rovatba kérnénk feltüntetni a Fót gyöngyszemei kiadvány, vagy adomány szavakat.

Balogh Dávid

A „VATIKÁNI HÁZ” TÖRTÉNETE A SUUM CUIQUE TELEPEN

A Suum Cuique telep egyik legprominensebb adományozója őszentsége, XI. Piusz pápa (1857-1939) volt. Gróf Károlyi Lászlóné, született Apponyi Franciska még – XI. Piusz pápa elődjének – XV. Benedek pápának (1854-1922) fogalmazott levelében fordult a Szentszékhez, hogy az általa megálmodott Suum Cuique telep egyik házát nagylelkű pénzbeli adományokkal segítse. Szerencsére kutatásaim során előkerült a XV. Benedek pápának címzett levél magyar nyelvű másolata, melyet a Grófnő Hanauer Árpád István (1869-1942) váci püspöknek is elküldött egy kísérőlevéllel, azzal a céllal, hogy vegye pártfogásába a Grófnő kérelmét és véleményezze adománykérő szavait. Levelében röviden leírja a háború utáni veszteségeket, lakásproblémákat és az ennek enyhítésére létrehozott Suum Cuique Alap tevékenységét, továbbá, hogy a magyar állam és a társadalom ezt a nagyfokú terhet már nem bírja orvosolni, így nemzetközi összefogásra van szükség. Ezért fordult a Grófnő a világ számos országához, hogy adományából minél több ház felépülhessen a hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárvaik számára.

XI. Piusz pápa
(1857-1939)

Tiszteletteljes kérését Grófnő a következő szavakkal tolmácsolta: „Emberbaráti akcióról lévén szó, mi sem természetesebb, minthogy kérő szavammal elsősorban ahhoz a helyhez forduljak, amely a földön tekintélyre és az emberiség érzésére nézve egyaránt minden más méltóságot megelőz: Szent Péter trónusához. Kérem, hogy a Fóth községben épülő új falu egy házában felépítésére 5.000 (ötezer) lírányi adományt a Suum Cuique Alap részére kiutalni kegyeskedjék. Szentséged legkegyesebb adománya nemcsak anyagi jelentőséggel fog akció részére bírni, hanem óriási erkölcsi jelentőséggel is, amennyiben tettben nyilvánuló helyeslést foglalja magában annak a működésnek, amellyel mi a keresztényi szeretet tanait a gyakorlati élet kívánságaihoz képest megvalósítani igyekszünk.”

Kérvényéhez a következő dokumentumokat mellékelte:

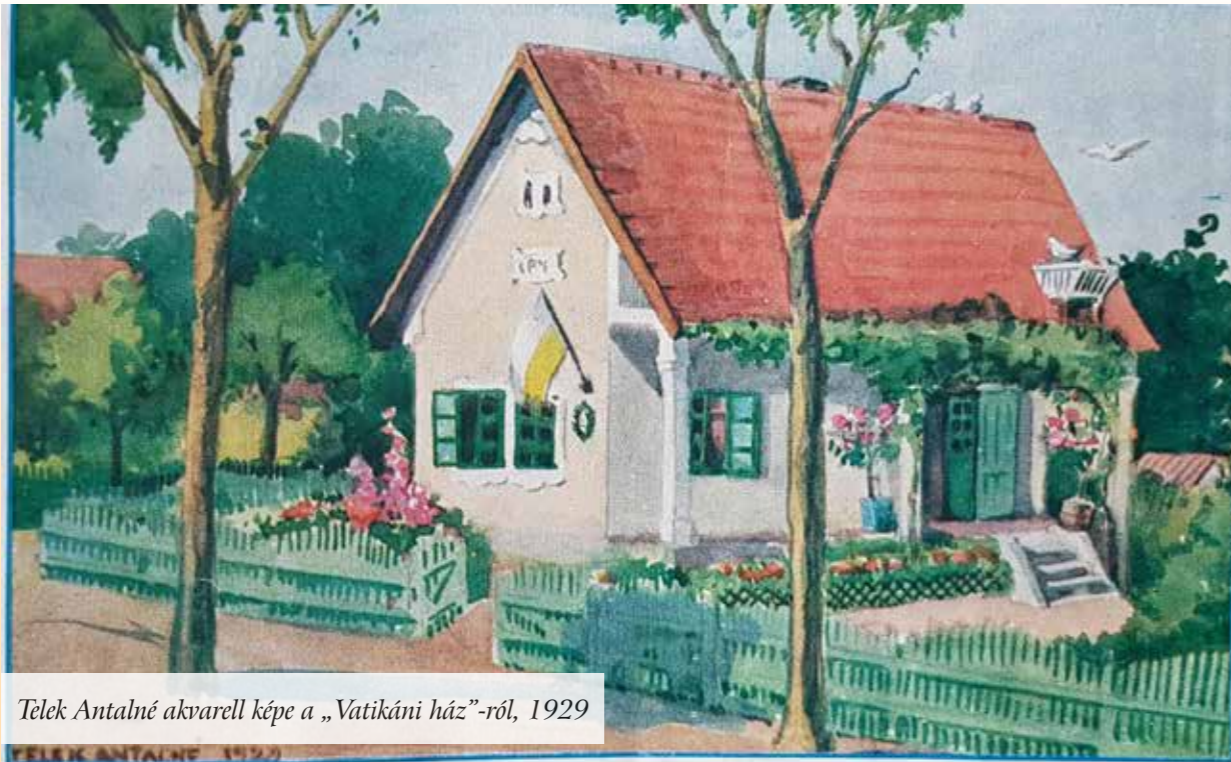
- egy francia fordítású memorandumot, amellyel a magyar kormányt felkérte az adakozásra
- egy angol nyelvű gyűjtőívet
- öt fényképet: 1. kép: a károsultak jelenlegi lakókörülményeit mutatja, a 2. kép: az építendő ház típusát szemlélteti, a 3. kép: az építkezéshez szükséges téglák érkezését és a közös munkát láttatja, a 4-5. kép: az épülőben lévő házakat ábrázolja
- az építendő új falu tervrajzát

Gróf Károlyi Lászlóné, született Apponyi Franciska a következő alázatos szavakkal zárta levelét: „Kérem legkegyesebb meghallgatásáért esedezve, maradok Szentségednek Szent Lábat keresztényi alázattal csókolva odaadó szolgáló leánya.”

Pontosan nem tudjuk, milyen úton került a levél Vatikánba, mindenesetre a Grófnő segélykérő szavai meghallgatásra találtak. XV. Benedek pápa 1922. január 22-én elhunyt. Utódja, XI. Piusz pápa úgy gondolta, hogy megsegíti ezt a nagyszabású nemzetközi házépítési projektet. A Szentszék adományának köszönhetően (melyet Lorenzo Schioppa (1871-1935) jusztinianopoliszi érsek, apostoli nuncius közvetítésével sikerült megoldani) 1922-ben felépülhetett egy újabb ház a Suum Cuique telepen, melyet a Prikrátki, későbbi nevén, Puskás család kapott meg.

Prikrátki Márk római katolikus vallású családban született 1878. 04. 24-én a horvátországi Vinica településen. Hivatását tekintve kerékgyártó volt, aki mesterségét 1893-1896 között tanulta Nagyatádon. Bodnár-műhelyét a fóti katolikus templommal szemben alakította ki. 1905. 02. 28-án Fóton feleségül vette az Alsónémediről származó, római katolikus földműves családból való Kovács Terézt (Terézia), aki 1884. 03. 20-án látta meg a napvilágot. Két gyermekük született: Teréz (1907 k.) és István (1914).

A család boldogan élt, amikor is kitért az I. világháború. István éppen csak megszületett (1914.06.25.), édesapját máris besorozták katonának, aki sajnálatos módon soha nem tért haza. Prikrátki Márk 1917.07.01-jén hastífuszban hunyt el orosz fogságban, Szibériában. Felesége azonban sohasem tudhatta meg, pontosan mi történt férjével. Prikrátki Márkné (ké-

Telek Antalné akvarell képe a „Vatikáni ház”-ról, 1929

Prikrátki, későbbi Puskás István, édesanyja Prikrátki, későbbi Pálfi Márkné, született Kovács Teréz, a kislány Pintér Teréz, 1930 k.

sőbb Pálfira magyarosította nevét), született Kovács Teréz hadiözvegyként vált jogosulttá egy házra a Suum Cuique telepen. Erején felül nevelte két gyermekét. Foglalkozását tekintve varrónőként tevékenykedett a Károlyi-kastélyban.

Az 1930-as években változtatott nevet a család Prikrátkiról Puskásra. Kovács Teréz és gyermekei 1922. 07. 01-jén költöztek be az elkészült házba (szoba-konyha-kamra), melyhez egy 217 négyszögöles telek is társult. A kertben szőlőt, gyümölcsfákat, rózsákat termesztettek, állatokat is tartottak és veteményeskertet gondoztak.

A szerződés 1928. 03. 24-én kelt, 25 évre szóló kamatmentes kölcsönről szól, melyet negyedévenként kellett törleszteni, egészen 1952. 12. 31-ig. Az éves törlesztő részlet: 103,76 pengő volt. A teljes összegből levonásra került a természetben szolgáltatott nap-szám és más költségek is, így a teljes összeg, amit 25 év alatt ki kellett fizetni a családnak, 2594 pengő volt.

A tragédiák sora még nem ért véget, ugyanis Pálfi Márkné első gyermeke, Pintér Mihályné, született Prikrátki, későbbi Pálfi Teréz 1930-ban, 23 évesen tuberkolózisban elhunyt. Férje, Pintér Mihály, mivel vidéken dolgozott, nem tudott gondoskodni leányáról, így őt az özvegy nevelte kamaszkoráig, utána Visegrádra ment édesapja után. A család rendkívül nehéz körülmények között élt: volt idő, amikor az özvegy és unokája egy szobában aludt, míg fia, Puskás István és annak felesége, Molnár Julianna három gyermekükkel (Anna, István, Márk) a konyhában. Az özvegy sohasem heverte ki férje halálát, feketében járt hátralévő életében, végül 1945-ben, 61 évesen hunyt el.

A „Vatikáni ház előtt”, Puskás István, 1972 k. Apponyi Franciska 17, Koltói Anna 17. Fruzsina utca 17.

A „Vatikáni ház előtt”, Puskás István, 1972 k. Apponyi Franciska 17, Koltói Anna 17. Fruzsina utca 17.

A „Vatikán ház” adománytáblája, fotó: Windhager Károly

Az 1960-as években a házat hátrafelé bővítették két szobával és egy konyhával, de az első felét meghagyták az épületnek eredeti állapotában. Az 1980-as években az ablakokat kicserélték. A P. M. monogram még ma is olvasható a ház homlokzatán.

A három testvér és családja itt kezdte életét. Idővel a két fiútestvér lemondott nővérük javára az örökségről, így a ház Alberti Sándorné, született Puskás Annáé és családjáé lett. Halála után lánya, Zsigri Istvánné, született Alberti Anna 2016-ban anyagi okokból kénytelen volt eladni a házat. A kerámiaablak – amely egyedi módon a vatikáni zászlót is ábrázolja – megtartotta a családot. Azóta is nagy becsben őrzik méltó emléket állítva a családnak, s ennek a nagyszabású donációnak, mely XI. Piusz pápa jóvoltából valósulhatott meg.

Adatközlő: Berekszásziné Puskás Ildikó

Balogh Dávid

Fót és területének története
(VII. rész)

FÓT A XVIII. SZÁZADBAN

A törökökkel vívott visszahódító harcok nagyon megtépázták a falu gazdasági erejét. „1705-ben Tóth András szolgabíró... Fót nevéhez is odaírja: desertum, puszta”.

A visszatelepült falu gazdasági ereje a Rákóczi szabadságharc után újra megcsappant. Fő teherként, mint túlméretezett gépezet a császári armádia nehezedett rá Pest megye falvaira. A katonaság csaknem mindent felélt (vagy ellopott).

„A fótiak ...könnyítést kérnek: rétjeiket előbb Herberville katonái élték fel, majd olyan németek, akik a vonakodó bírót és esküdteket azonnal elverték.”

E korból még egy beszámoló maradt fenn, mely a katonákra panaszkodik. 1711-ben a megye jelentést kért a helységek háborús káraitól:

„Vácz Mihály fóti bíró főleg a pesti katonákra panaszkodik, hogy mi mindent kellett nekik adniok, „hány icze bort, hány font húst, hány font kenyeret”, meg hogy a „sárga regimentből való németek” mit loptak tőlük éjszaka.”

A szabadságharc után fokozatosan újra benépesült a falu. 1720-ban már 41 jobbágy családot tartanak nyilván, akik közül 34-nek van szántóföldje (átlag 8,4 p. mérő), ugyanannyinak rétje, az új ültetéssel bővülő szőlőhegyen 30-nak szőleje.

A falu birtokosai a XVIII. sz. első felében az Újfalussyak. (1633. április 26-án a nádor egész Fótot Újfalussy Gergelynek adományozta, akitől János, majd tőle László örökölte.) 1728-ban a falu földesurai Újfalussy László ½ és Bohus Sámuel ½ arányban.

Ekkor 23 örökös, 11 bevándorolt - szabad költözési jogú jobbágyot, 10 örökös és 9 bevándorolt - szabad költözési jogú zsellért, összesen 53 regnicolaris (országosan összeírt) családot tartanak nyilván, melyből 36 a dicalis, azaz adózó család. Szántóföldjüket ekkor már három nyomásban művelik. Újfalussy László fia, ugyancsak László 1716-1749 között tűnik fel az iratokban, utódai nincsenek, azaz magszakadás állt be a családban.

1749. november 10-én Mária Terézia Galánthai Fekete Györgynek és nejeének, Niczky Annának és fiainak örökre, a leányágnak 44.000 Ft-ban juttatja a birtokot. Galánthai Fekete György híres jogtudós, diplomata, tudós volt. Országbírói rangra emelkedett és éppen érdemei elismerésül nyerte ezt a birtokot.

Tőle fia, Galánthai Fekete János örökölte Fótot, aki maga is költő volt, s a kor divatja szerint már ekkor irodalmi társaságot szervezett Fótra. Különösségeiről híres szabadgondolkodó generálisa volt korának, aki verseket is írt. A hagyomány szerint verseit egy ízben Voltairnek is elküldte két tokaji kíséretében. Voltaire megízlelte a bort is, a verseket is, és azt válaszolta: „Bora jobb, mint verse”.

A felvilágosodás szellemének terjedését az is mutatja, hogy a Fekete grófok titkára művelt, tudós ember volt: Mátyási József költő, író. Galánthai Fekete György fia, János költekező volt, s így utóda, Ferenc kénytelen volt eladni a birtokot (Fótot, Sikátorpusztát, Rákospalotát, Káposztásmegyert és Csomádot) 1803-ban gróf Csekonics Józsefnek, aki 1808. november 29-én továbbadta gróf Károlyi József özvegyének, aki fiai számára vette azt meg.

A község lakosainak nagy része a török hódoltság alatt áttért az „új hitre”, s már 1605-ben saját pásztoruk volt. A reformátusok anyaegyházát Lampe a legrégebbek közé sorolja, anya- könyve 1744-ben kezdődik.

Régi temploma éppen a kastély mellett van. A váci püspök 1700. február 7-én a primáshoz küldött jelentésében a jól földött fóthi templomot, melyben kálvinista prédikátor szónokol, mint eredetileg katolikus építményt sorolja a visszafoglandók közé. Első átalakításáról 1752-ből ismertek az adatok.

Fót birtoklástörténete a XVIII.sz-ban

Ujfalussy Mátyás 1714-ig egészben

fele birtok, fele bérlet

Ujfalussy Mátyás 1725-ig,

1714-től Bohus Sámuel

Ujfalussy László 1725-től †1738

Ujfalussy László 1738-1749-ig

egészben, magszakadás

kincstár 1749-1750

Fekete György 1750-1788

Fekete János 1788-1796

bérlet

Batthyány József érsek 1796-1799

Fekete János 1799-1803

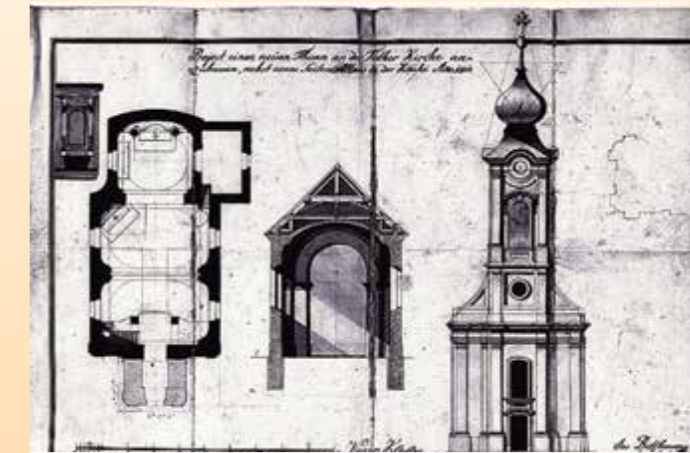
Fekete Ferenc 1803

Csekonics József 1803-1808

Károlyi József özvegye 1808-

Mogyoród református hívei leányegyházként Fóthoz tartoztak. Iskolája jól rendezett, működése 1744-ig vezethető vissza.

Az evangélikus egyház keletkezése valószínűleg összefügg Bohus Sámuel, ill. a család Fótra kerülésével – ők evangélikusak voltak (a földesúrral együtt néhány evangélikus tót család is beköltözött a faluba).

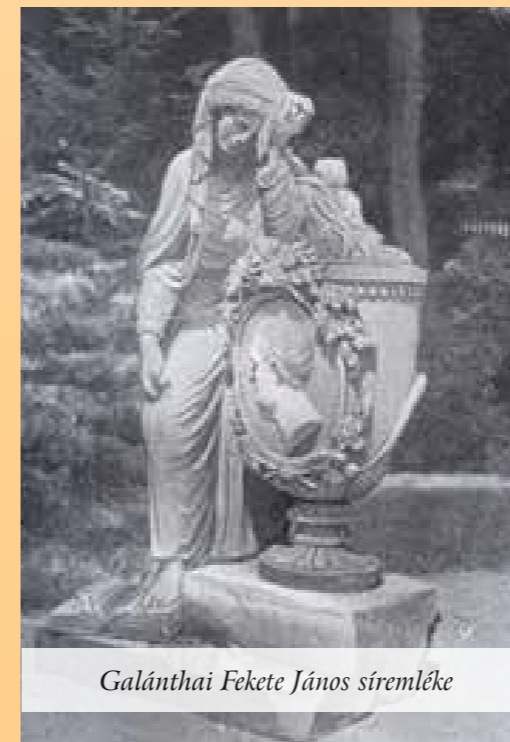
A Sárkányölő Szent György templom toronyterve

Rákospalota ev. hívei is ide tartoztak, mert a földesúr tartott lelkészeket. Az itteni egyház megszűnte után Fót evangélikus híveit – valószínűleg a palotaiakkal együtt – Dunakeszihez, majd 1786-ban a cinkotai evangélikus egyházhoz csatolták. Később az anyaegyháza Csomád volt 1876-ig, a fóti evangélikus templom felépítéséig.

A község új földesura – Galánthai Fekete György gróf katolikus volt. Mivel a régi templomukat a reformátusok elfoglalták, a gróf 1779-ben új templomot építtetett Sárkányölő Szent György tiszteletére. A templomot családi sírboltul is használták.

A község 1782-ig Dunakeszi filiálisa (leányegyháza, fiókegyháza) volt, ekkor átcsatolták a mogyoródi plébániához.

Mária Terézia úrbérrendelete

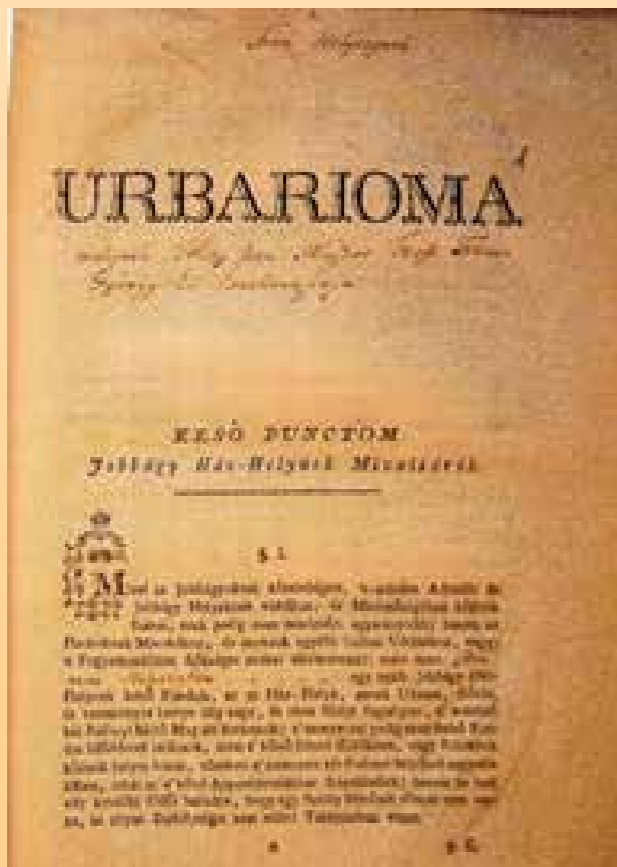
Galánthai Fekete János síremléke

Az 1760. évi adatok fölfelé ívelő fejlődésről tanúskodnak. „Lakja a 3 elüljárón kívül 5 taksafizető (1 mézárós, 1 kovács, 1 molnár, 2 kocsmáros), 72 jobbágy, 2 zsellér; állatállományuk 241 igásökör, 127 hámos ló, 120 fejős és 48 meddő tehén, 133 gulyabeli marha, 351 fejős juh, 46 sertés, 6 köpű méh; termésük p. mérőben, ill. akóban: őszi gabona 2185, árpa 278, zab 933, bor 486. Egy jobbágygazdaságra eszerint átlag 3,3 igásökör, ill. 5,0 vonójóság, 1 családfőre pedig 9,1 számosállat és 27,7 m. kenyérgabona jutott. A földesúr gróf Galánthai Fekete György.”

Galgóczy írja: „a Mária Therésia - féle urbarium előkészítése alkalmával a községekhez kilenc pontban különféle kérdőpontok intéztettek. Az ezekre összegyűjtött feleletek és hivatalos dolgozatok alapján”, ... melyik község, földminősége alapján melyik osztályba soroltatott, kik voltak akkor ott a földesurak, s hány jobbágy telek íratott össze...”

Fótról a község akkori főbírója, Takács Márton válaszolt a kérdőpontokra.

1. Kijelentik, hogy urbáriumuk nincs a községnek, és nem is volt soha.
2. Leírja, hogy adóikat 1750-től szerződés (contractus) alapján fizetik, mely az alispán és a jegyző – jelenlétében készült. ...
3. A contractus alapján a census adójuk: egész házhelyesnek 6 frt, fél házhelyesnek 3 frt, a zselléreknek és harmadosoknak 2 frt. Az ajándék egy évben az egész házhelyes gazdának 6 csirke, 2 lúd, 20 tojás, 3 icce vaj. A fél házhelyesek és a harmadosok ennek arányos részét adták.
4. Felsorolja a község közjavait (10 pontban):...
5. Szántóföld az egész házhelyesnek 4 holdnyi van (15 p. mérőnyi), melyet 3 nyomásban művelnek. ...
- Rétjük a község határában 2 nyilas (egy egész házhelyesnek 1 szekér széna terem rajta), Megyer és Sikátor határában 5 nyilas rétkük van.
6. Robot: 2 nap kaszálás, 1 nap behordás; a szőlőben 7 vagy 8 nap a robot egy évben. Télen az egész házhelyes 10 szekér trágyát visz az uraság rétkjére.
7. Adójuk: a saját határukban termett őszi és tavaszi gabonából, bányából, kukoricából, borból kilencedet adnak. Ajándék: sátoros ünnepekre egy borjút szoktak adni, de mióta az uraság Bécsben lakik, ezt nem adják.
8. A községben nincs üres házhely.
9. „Minnyájan örökös jobbágyok vagyunk.”
- 10.

A nagy jelentőségű úrbéri rendelet végül 1767. január 23-án látott napvilágot. Az Urbárium 9 pontban szabályozta a jobbágytelek állományát, a jobbágy haszonvételeit, robotját, adózását, a kilencedet, a földesúri jogokat és jövedelmeket, a tiltott szolgáltatásokat, a jobbágy büntetését, a községi rendtartást.

A községben 1768-ban vette kezdetét az úrbérrendezés végrehajtása. Fót a Mária Terézia - féle Urbárium előkészítő munkálataiban második osztályú faluként szerepelt, s 79 jobbágytelket számlált. Az úrbérrendelet hatására azonban 51-re csökkent a jobbágytelkek száma, a jobbágyok szántóföldjét ugyanis számottevően megnyirbálták, a közös legelőt pedig csak a földesúr ellenőrzésével használhatták. Az Urbárium számszerű határt szabott azonban a földesúri követeléseknek is: 1 frt adót kellett fizetni a földesúrnak, s a munkaszolgáltatást is megszabták. Így az Urbárium hatására mégiscsak nőtt a családok száma: 51-ről 88-ra.

Szűcs Mária

Felhasznált irodalom.: Horváth Lajos: Fót története 1711-ig. Fót, 2014.
Szűcs Mária: Lakóhelyem története. Szakdolgozat. Fót, 1988.

Fuvarosok Fóton 3.

AZ UTOLSÓ ÉVSZÁZAD KORRAJZA A FUVAROS HAAS CSALÁD SZEMSZÖGÉBŐL

A régebbi korokra egyre kevesebben emlékezünk, milyen volt akkor a világ. Akkor külön kategóriát jelentettek az iparos vállalkozók, mivel őket, akiket maszeknak neveztek, nem kedvelt a szocialista társadalom. Jellemző volt, hogy még a susztereket sem hagyták békén, Dunakeszin például szövetkezetbe tömörítették őket. Be kellett vinniük egy erre a célra kijelölt épületbe a szerszámaikat, s közösen dolgoztak egy főnök keze alatt. Ilyen megtört vállalkozók voltak a fuvarosok is, akik eredetileg lovas kocsival szállítottak, elsősorban téli tüzelőt, fát és szenet valamint építőanyagokat. Ezek többnyire vasúton érkeztek a településekre, s TŰZÉP telepeken lehetett megvásárolni, s haza szállíttatni.

Haas Miksa

Az egyik ilyen jól ismert fuvaros volt Haas Mihály, akit Hász Öcsi-ként ismert a falu. Később, még a rendszerváltás előtt betársult mellé a fia, ifj. Haas Mihály, aki napjainkig vitte tovább, már a modernebb időkben elvárt módon az ipart, de ő is még szívlapáttal kezdte. Így mesél őseiről, akik egy évszázaddal ezelőtt költöztek Fótra.

Nagyapám Haas Miksa Bécsben született 1885-ben, még az Osztrák – Magyar Monarchiában. Akkor nem kellett útlevél, Magyarországon, Fóton telepedett le, pontosabban Kundházán, amit ma Kisalagnak hívunk. Megnősült, elvett egy öt gyermekes asszonyt, Kossuth Arankát, akitől még 3 közös gyermekük is született, köztük apám 1936-ban, aki a keresztségben a Mihály nevet kapta. Érdekes és az akkori viszonyokra jellemzően 1943-ban, amikor már javában zajlott a II. világháború, Hitler minden hadra fogható németet behívatott katonának. Német alapossággal nagyapámról is földértették, hol él, s a nyolc gyermekes, akkor már 48 éves férfi megkapta a behívóját, itt a Kisfaludy utca 3-ban. Nagyapám a négy kisebb gyerekkel, köztük apámmal – egy löcsös kocsival, amit két kis muszka ló húzott visszament Ausztriába. Egy évet egy osztrák faluban éltek, ahol a lakhatásért és az ellátásért cserébe – mint műbútorasztalos - a munkájával fizetett. Egy év után a löcsös kocsival hazajöttek, így megúsza a katonaságot, s nem lett belőle hősi halott.

Apám 1936-ban született itt Kundházán. Felesége, az édesanyám Kovács Borbála lett. Anyai nagyapám Kovács Mihály volt, a Bokor utcában laktak.

Hogy váltottak bútorkészítésből fuvarozásra?

Nagyapám végig műbútorasztalos maradt. Az elkészített bútorokat lovas kocsira tették és behajtottak vele Újpestre, kisgyerekként néha engem is vittek magukkal. A bútorokat kereskedők vásárolták meg tőle.

Apám azonban más szakmát választott, 25 éves korától, harminc éven keresztül, 55 éves koráig fuvarozott. Kezdetben lovakkal, amiket 1984-ben cserélt föl teherautókra. Apámat azonban ez a gépesített munka nem igazán érdekelte. Ő a lovakba volt szerelmes. Egyszerre több lovat tartott, akár három fogat egyidejű használatára is volt lehetőségünk.

Mi mindent fuvaroztatok?

Legjellemzőbb volt a vagonbehordás, a fóti Nagyállomásról szállí-

Haasné Kossuth Aranka

Haas Mihály Öcsi

Haasné Kovács Borbála

tottuk a rakományt a TŰZÉP telepre, ami akkor a Dózsa György úton volt, és Weiss Marika néni vezette. Leggyakrabban szenet, fát és különböző építőanyagokat kellett a telepre juttatni. Ez igen kemény munka volt, mivel mindent kézi erővel kellett mozgatni. Cementes zsákokat, súlyos, csak több ember által mozgatható E gerendákat, meszet, téglát, homokot, nyílászárókat, cserepet, stb. Akkor természetes volt az 50 kilós cementes zsák, ami nekünk meg sem kottyant, miközben ma már a 25 kilósat is nehéznek érezzük. Az ömlesztett árukat, szenet pedig a híres, hatalmas méretű szívlapáttal lapátoltuk föl a kocsira, majd le a kocsiról. Mindezt félnapokon keresztül folyamatosan, ha például érkezett 4 vagon német szén.

Ez a TŰZÉP 1972-ben bezárt és egy másik nyílt a Nagyállomás mellett. (De már az sem létezik - a szerk.) Én akkor voltam 11 éves. Oda már a lóval fuvarozók közül csak kevesen jöttek át: ilyen volt apám, Vancsók Böske néni, Fazekas Feri, Mundi János, Tóth János. A munkásaink velünk együtt keményen dolgoztak. Érthető, hogy munka után ki-ki ivott bort, fröccsöt, sört. Alkalmanként, ha a kocsma előtt haladt el – mint például a Nagyállomásnál létezett Bódi féle faborozó, - a lovak maguktól megálltak... Mindezek ellenére, akármennyit is ivott egy munkás munka után, másnap reggel 5 órakor már ismét munkára jelentkezett. Senki nem akarta elveszteni a jól fizető helyét. Az emberek megbecsülték a munkájukat, ez így volt természetes.

Akadnak hosszabb utak is, átjártunk szükség esetén Csillaghegyre cseréperért, vagy akár egy téglagyárba, mert a 70-es években volt, hogy akadozott a szállítás, érdemes volt helybe menni az áruért.

Mikor tértetek át a lóvontatású kocsikról tehergépkocsikra?

1985-ben vásároltunk 2 db. darus ZIL-t. Ez nagy tekintélyt jelentett számunkra és főleg könnyebbséget. Volt IFA-nk, platós UAZ kocsink is. Nem volt egyszerű teherautót szerezni egy kisiparosnak, hiszen az akkori rendszer nem pártolta, inkább akadályozta a tevékenységünket. Jellemző, hogy amikor 1985-ben leszereltem a seregből, ki akartam váltani a teherfuvarozói iparendelélyt. Elsőre elutasítottak, csak többszöri utánjárásra, protekcióval és némi kenőpénzzel sikerült végül megszereznem. Hivatásos jogosítványom addigra már volt.

Apránként átvetted édesapádtól a vállalkozást?

1961-ben születtem, gyerekkoromtól láttam apámat és a fuvaros munkát. Fokozatosan beletanultam. Érdekes feladataink is voltak, például a Kőbányai Sörgyárból is szállítottunk két pótkocsis IFA-val hatalmas mennyiségeket. Gyerekkoromban még láttam Budapesten nagytestű, erős, hidegvérű lovakkal szállított, sörshordókkal megrakott kocsikat. Ezeket a lovakat nevezték sörösló-nak. Apám a rendszerváltásig velünk dolgozott, de neki hiányoztak a lovak. Ő is modernizált, például billenős platójú lovaskocsit szerzett, ami alatt ZIL teherautó kerekek gurultak. Ez 20 mázsás önsúlyú volt, s 120 mázsa cementet raktunk föl rá. Egy vagon cementet két ilyen lovas kocsira föl tudtunk rak-

Ifj. Haas Mihály
sorkatonai szolgálatban

Fuvaros fogat, a bakon a hajtó Szilágyi János

tól láttam apámat és a fuvaros munkát. Fokozatosan beletanultam. Érdekes feladataink is voltak, például a Kőbányai Sörgyárból is szállítottunk két pótkocsis IFA-val hatalmas mennyiségeket. Gyerekkoromban még láttam Budapesten nagytestű, erős, hidegvérű lovakkal szállított, sörshordókkal megrakott kocsikat. Ezeket a lovakat nevezték sörösló-nak. Apám a rendszerváltásig velünk dolgozott, de neki hiányoztak a lovak. Ő is modernizált, például billenős platójú lovaskocsit szerzett, ami alatt ZIL teherautó kerekek gurultak. Ez 20 mázsás önsúlyú volt, s 120 mázsa cementet raktunk föl rá. Egy vagon cementet két ilyen lovas kocsira föl tudtunk rak-

Haas Mihály, 2021

ni. A telepünk a Juhász Gyula utcában volt, egy nagyobb telken. Itt még mészsoltással is foglalkoztam, amit aztán zsákokban árultam. Az oltatlan meszet Pilisvörösváron lehetett megvenni.

Miért adtad föl az ipart?

Elég volt a sok lapátolásból, a megterhelő fizikai munkából, betöltöttem a 60 éves életkort. Még őrzök néhány szívlapátot, de csak emlékül. Mindegyik nyelén rajta van a tulajdonosra mutató jelzés. Annak idején minden kézi szerszám viselte a gazdája jelét, nehogy véletlenül elcseréljék. Mindenki a már a kezéhez szokott szerszámmal szeretett dolgozni. Az autókat már eladtam, már csak egy kisteherautóm van. Visszaadtam az iparendelélyt, magamember vagyok. Lovam sincs, csak kutyáim és kanáriaim vannak, ezek is kedvtelésből.

Soha nem próbáltál az állami iparban elhelyezkedni?

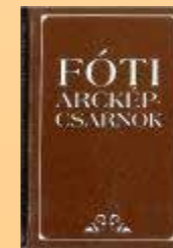
Nem, nem. Nem szerettem volna, hogy más szabja meg mit, mikor, és hogyan kell csinálni valamit. Én a magam ura szeretek lenni. A munkától nem féltem soha, kivétem belőle a részem, de ne más mondja meg, hogy mi a dolgom.

Mi lett a lovakkal?

Eladtuk őket. Az utolsó hármát egy vácrátóti lókupec, Jani bácsi, közismert becenevén Benő vásárolta meg. Összekötötte a vezetőszarakat, majd fölült az egyikre, s úgy indult el velük keresztül a mezőkön, nem mentek ki az országútra. Végül apám még sem bírta ló nélkül, vett egy deres lovat, de azt már csak szerelemből. Egy kis koci elé fogva kijárt vele a határba nézelődni. Én is szeretnék venni egy lovat, nekem is nagyon hiányoznak, de a mai rohanó időben nem nagyon lenne rá időm.

Windhager

FELHÍVÁS

Városunk jeles szülötteiről, lakóiról, alkotóiról szóló
Fóti Arcképcsarnok pótkötetéhez
gyűjtünk anyagot.

Kérünk mindenkit, hogy küldjenek adatokat:
életrajzot, tevékenység leírását, képeket stb.

azokról a családtagokról, rokonokról, barátokról, ismerősökről, akiknek valamilyen szerepük volt

Fót történetének, kultúrájának alakulásában,
városunk fejlődésében!

Az anyagot személyesen lehet leadni a Fót Városi Könyvtárban vagy a Fiókkönyvtárban nyitvatartási időben, vagy a fotiarckepacsarnok@gmail.com e-mail címre lehet elküldeni.

Kérjük, tüntessék fel nevüket, elérhetőségüket!

Segítségüket köszönjük!

FÓTON ÉLTEK, FÓTON JÁRTAK ... UTCANEVEK REFORMKORI NAGYOKRÓL

Hírlevelünk decemberi számában cikksorozatot indítottunk a fóti utcanevekről. Három egykor Fóton élő személyt mutattunk be, akikről utcát neveztek el, Alberti Béla jegyzőt, Eöri Barna iskolaigazgatót és Tanács József plébánost. A fóti személyekről elnevezett utcák ismeretét folytatni fogjuk.

Most a Fóton járt reformkori nagyok köréből választottunk néhány utcanevet. Az ő nagyságuk, szellemi hagyatékuk ma is példaértékű számunkra. A reformkor az 1820-as évek elejétől az 1848-as forradalomig tartó időszaka volt. Elsődleges célja a nemzeti függetlenség kivívása, a Habsburg császári birodalomtól való leválás, továbbá a fejlettebb nyugat-európai minta követése gazdasági, társadalmi átalakulással és a nemzeti intézmények felállítása a magyarság megerősítése céljából. A reformkori mozgalmak egyik szellemi központja Fót volt, a 48-as forradalmi gondolatok is részben itt születtek. Gróf Károlyi István kastélyában találkoztak a kor haladó gondolkodású arisztokratái, Fáy András borházában pedig a polgári élet kiválóságai, írók, költők, politikusok, tudósok, művészek. A fóti találkozókra részt vevő személyekről számos utcát elneveztek a helyiek tiszteletük jeléül, akikre méltán büszkék is lehetnek.

Első körben a reformkor két nagy személyiségéről, gróf Károlyi Istvánról és Fáy Andrásról, továbbá néhány vendégükről, Széchenyi Istvánról, Czuczor Gergelyről és Jedlik Ányosról írunk. A sorozatot folytatjuk.

Molnár Krisztina

Forrás: Buda Attila Gróf Károlyi István élete, Újpest 1997.

Fóti Arcképcsarnok, Fót Városi Könyvtár, 2006.

<https://hu.wikipedia.org>.

Károlyi István utca

A rendszerváltás után nevezték át a Szabadság utcát Károlyi István utcára. Gróf Károlyi István (Bécs, 1797. – Fót, 1881.) Fót földbirtokosa, akinek gazdag életútjáról, életművéről már többször írtunk. Most a reformkorban betöltött meghatározó szerepét mutatjuk be. Európai műveltsége, haladó gondolkodása, hazafias szellemisége a „legnagyobb magyarral”, barátjával, Széchenyi Istvánnal egyenértékű, igazi történelmi személyiség.

Már fiatalon, az 1820-as évektől fontosnak érezte, hogy létrejöhessen olyan magyar kulturális, gazdasági intézmények, amelyek a társadalmi felemelkedést szolgálják. Károlyi István komoly összeggel támogatta a Magyar Tudományos Akadémia megalapítását, a Nemzeti (Pesti) Kaszinó és a Pesti Magyar Színház (első Nemzeti Színház) létrehozását. A kaszinóba és a színházba már nemcsak az arisztokraták, hanem Pest-Buda polgári

értelmisége is eljárt.

Károlyi gróf gazdasági fejlesztései során támogatta a Lánchíd megépítését, Állattenyésztő Társaságot, Lótenyésztő Egyletet, s a lóversenyekhez Károlyi díjat is alapított. Szociális érzékenységét mutatja, hogy az arisztokraták körében ő volt az első jobbágy felszabadító. A hűbéri viszony a tudás és a hűség függvényében alkalmazotti munkakapcsolattá változott. A birtok tulajdonosának kötelessége is volt alkalmazottjaival szemben. Károlyi István vezette be elsőként 1835-ben az uradalmi tisztségviselőkre vonatkozó Nyugdíjazási Szabályzatot. Szegény gyerekeknek ingyen tankönyveket juttatott, ezzel is segítve a magyar nyelvű oktatást. A kívül-belül megszépült fóti kastély, gazdag könyvtára, nem hivalkodó berendezése, s a csodás angol park, melyben bárki sétálhatott, híressé tette a fóti uradalmat. A találkozókra a „hallgatag mágnás” szívesen fogadta vendégeit, barátait, a hazáért tenni akaró politikusokat, a kor kiválóságait. Eszme társa, barátja Széchenyi István gyakran megfordult a fóti kastélyban, de látogatta Kazinczy Ferenc, Wesselényi Miklós, Eötvös József is. Károlyi István megalkuvás nélkül, s nagy áldozattal vállalta fel a magyarok forradalmát és szabadságharcát 1848-ban.

Fáy András tér, Fáy sétány

Néhány éve nevezték át a Vásár teret Fáy András térre. A Fáy sétány a préházhoz vezető út neve. Fáy András (Kohány, 1786. – Budapest, 1864.) író, a híres fóti szüretkező házigazdája, a „haza mindenese”. Zempléni nemesi családból származik. Az írók társaságába unokabátyja, Szemere Pál vezette be. Több száz satirikus meséje, aforizmája a korabeli szellemi, erkölcsi, politikai élet társadalomkritikája. Az 1832-ben íródott „Bélteky ház” a reformkor első nagy hatású társadalmi regénye, mely Széchenyi eszméit jeleníti meg a hazafiságról, a haladásról.

Politikai és társadalmi téren számos tisztséget betöltött, az **Akadémia**, a **Kisfaludy Társaság**, a **Nemzeti Kaszinó** tisztségeit viselte, a **Budai Színház igazgatója**, **országgyűlési képviselő**. 1840-ben megalapította

a **Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesületet**, mely példájára sorra nyíltak takarékpénztárak az ország különböző városaiban. Fáy András hatalmas baráti körrel rendelkezett. 1832-ben a fóti Somlyón szőlőterületet vásárolt Károlyi István gróftól és feleségül vette Sziráki Zsuzsikát, a fóti parasztlányt.

Borházában rendszeres vendégei voltak a reformkor nagyjai, írók, művészek, politikusok, Néhány név a látogatók, barátok köréből: **Vörösmarty Mihály**, **Ferenczy István**, **Barabás Miklós**, **Kölcsey Ferenc**, **Bugát Pál**, **Czuczor Gergely**, **Szontágh Gusztáv**, **Szemere Pál**, **Kisfaludy Károly**, **Vitkovics Mihály**, **Deák Ferenc**, **Kossuth Lajos**, **Garay János**, **Jedlik Ányos**. A Fáy préház nemcsak a szórakozás és a tréfák színhelye volt, hanem szellemi műhely is. Hazafias, lelkesítő versek hangzottak el, Vörösmarty itt írta és szavalta el először híres hazafias költeményét, a **Fóti dalt**, s itt született meg Jedlik Ányos találmányával, a szódával és borral kevert magyar ital, a **fröccs**.

Fáy András még életében így ítélte saját működéséről: „Mindig jót akart, jóért fáradozott”, Arany János pedig e szavakkal búcsúzott tőle: *„Legyen áldott és örökéletű a valódi honpolgár emlékezete!”*

Czuczor Gergely utca

Czuczor Gergely (Andód, Felvidék, 1800. – Pest, 1866.) **költő**, **nyelvtudós**, **bencés szerzetes**, kiváló oktató. Jedlik Ányos unokatestvére. Írói álneve Ete. Édesapja módos gazdaként gróf Károlyi Józsefnél dolgozott Érsekújváron. Czuczor Gergely Pannonhalmán végzett, bencés szerzetesként a győri főapátsági líceumban tanított magyar nyelvészetet és irodalmat. A Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy Társaság tagja. Németül, szlovákul, görögül, latinul kiválóan tudott. Költőként a népdal formakészletének fő elterjesztője, nevéhez fűződik számos hazafias vers, nemzeti eposz és ballada. Főműve **„A magyar nyelv szótára”** (1861-1874), melyet Czuczor-Fogarasi néven tartanak számon. A hat kötetes, százhetvenezer szócikket tartalmazó művet halála után Fogarasi János fejezte be. A kole-

rajárvány áldozata lett, mint három és fél évtizeddel korábban a szintén nyelvművelő Kazinczy Ferenc. Vörösmarty barátjaként, gyakran vendégeskedett Fóton, Fáy András borházában, a neve is ott szerepel az 1837-ben épült Vörösmarty kunyhó márványtábláján.

A „Riadó” című forradalmi verse 1848. december 21-én jelent meg. A versért és a forradalomban való részvételéért az osztrákok majdnem kivégezték, végül két év várfogságra

ítélték. A fent idézett versrészlet a „Riadó” című költemény ismétlődő refrénje.

Jedlik Ányos utca

Jedlik Ányos (Szimő, Felvidék, 1800.- Győr, 1895.) **természettudós**, **feltaláló**, **bencés szerzetes**, **kiváló oktató**. Czuczor Gergely unokatestvére.

Szülei fölművesek voltak. Tanulmányait Nagyszombaton, Pozsonyban, Pannonhalmán, majd a pesti királyi tudományegyetemen végezte. Matematikából, fizikából, filozófiából és történelemből szerzett diplomát, németül, szlovákul, latinul tökéletesen beszélt. A győri főapátsági

*„Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.”*

líceumban tanított fizikát, majd 1840-től a pesti királyi tudományegyetem bölcsészeti karának fizikai tanszékvezetője lett. A reformkor egyik vívmányaként a latin és német nyelvű oktatást felváltotta a magyar nyelvű oktatás, az egyetemi katedrán 1845-ban ő szólalt meg először magyarul. A műszaki és természettudományos nyelvhez szükséges magyar szakszavak többségét is Jedlik Ányos alkotta meg a fizika, kémia és a mechanika területén.

A bencés szerzetes a tudománynak szentelte egész életét. Nevéhez fűződik az első **villanymotor** megalkotása, az öngerjesztés elve, a **dinamóelv** első leírása, a feszültségsokszorozás felismerése és a szódavíz magyarországi gyártása. Az utóbbi Fóthoz kapcsolódik. Mint tudjuk, Fáy András fóti borháza kedvelt találkozóhelye volt a reformkori nagyoknak. Az 1842. október 5-i szüreten Jedlik Ányos is részt vett, s a vidám társaságnak bemutatta új találmányát, a **világ**

első szódásüvegét. A szódavizet összeöntötte a borral és megszületett az új ital, a fröccs. A magyaros nevet Vörösmarty adta, mondván, hogy a német e szót úgysem tudja kimondani.

Jedlik Ányos nemcsak nagy tudós volt, hanem hazafias gondolkodású is. 1848-ban nemzetőrnek is beállt. A szabadságharc leverése után az egyetemi oktatás német nyelven folyt, a tudós elsősorban találmányaival és tankönyvek írásával foglalkozott. Az egyetemi professzori helyét 1878-ban az akkor 30 éves Eötvös Loránd vette át. Jedlik Ányos a győri bencés rendházba vonult vissza és egészen 95 éves koráig folytatta tudományos munkáját. Halálakor Eötvös Loránd e szavakkal búcsúzott tőle:

„A rendíthetetlen hit Istenben, a tudományszeretet, a tanítónak soha nem lankadó szorgalma, az embertársainak bajai iránt fogékony jó szív, az önzetlen hazaszeretet, mind olyan vonások, melyek Jedlik jellemében rendjének hagyományos szokásai nyomán indultak fejlődésnek és erősödtek meg.”

Széchenyi István utca

Gróf Széchenyi István (Bécs, 1791. – Döbling, 1860.) politikus, polihisztor, a „legnagyobb magyar”, gróf Károlyi István barátja, eszmetársa. Eszméit tartalmazó könyvei, a Hitel, a Világ és a Stádium óriási hatást gyakoroltak kora szellemi megújításában.

Széchenyi István rendszeresen látogatta Károlyi Istvánt fóti kastélyában, közösen tervezték az ország megreformálását, jövőjét, s számos nemzeti intézményt együtt hoztak létre. 1827-ben a londoni és párizsi klubélet mintájára megalapították a **Nemzeti Kaszinót**, hogy társasági fórumot teremtsenek a nemesség, az értelmiség és a tenni vágyó hazafiak számára. Széchenyi kezdeményezésével, Károlyi István anyagi támogatásával megalapították a **Magyar Tudományos Akadémiát**, létrehozták a **Magyar Tudós Társaságot**. Együtt indították el Pest-Buda első magyar nyelvű színházát, mely 1840-től a **Nemzeti Színház**

nevet viselte. Együtt honosították meg a lóversenyzést és a lótenyésztést. Széchenyinek köszönhetően 1842-ben megépült a **Lánchíd a budai alagúttal**, melyet Károlyi István is nagy összeggel támogatott.

Széchenyi nevéhez fűződik a hajózás és hajógyártás (Óbudai Hajógyár), a balatoni gőzhajózás megteremtése, a Vaskapu szabályozása, a Tisza-vidék árvízmentesítése, valamint ő volt a korszerű bortermelés, a selyemhernyó-tenyésztés, a cukorgyártás, a gázvilágítás, az országos vasútfejlesztés egyik előmozdítója, továbbá az első gőzhengerimalom létrehozásával a modern lisztgyártás megalapozója. Számos intézmény alapítója és névadója, az ipar és gazdaság fejlődésében fontos részvénytársaságok megalapítója.

Széchenyi István szellemi nagyságát, végtelen gazdag életművét, hazaszeretetét, ma is érvényes értékrendjét e három gondolata jól kifejezi:

„Nem vagy szabad, míg önmagadért élsz, mert önzésed rabja maradsz.”

„Bármily szerencsétlen helyzetetésű legyen is az ország, bármily láncok által legyen is lebilincselve a nemzet, előbb-utóbb mégis szabadabb létre vív, ha lakosaiban a polgári erény tiszta vére buzog. S viszont akármilyen boldog fekvésű legyen is egy ország, bármily szabadságokkal bírjanak is lakosai, lassan-lassan mégis rabigába görbed, ha romlott a tiszta erkölcs s polgári erény nem fénylik többé.”

„Akit magyarnak teremtett az Úristen és nem fogja pártját nemzetének - nem derék ember.”

A „BÉKE-MOZGÓ” KISALAGON (1939-1949)

A „BÉKE-MOZGÓ”, 1943-44 körül

Filep Bertalanné született, Kudela Klárával beszélgetek a legendás moziról. Klárrika anyai nagyszülei voltak a mozi tulajdonosai.

Mesélj a gyökereidről?

Bozó János a nagypapám és felesége a nagymamám született, Kuhn Rozália 1925-ben költözött Kundházára, a Március 15. utcába. Vettek egy másik házat is az akkori Szent Imre herceg, majd Komszomol, s ma Rév utcában. Itt üzemeltették a Béke Mozgót 1939-től kezdve. Nagypapa halála után 1942-ben apukám, Kudela József és anyukám, Bozó Gizella vette át a mozit.

Hányan dolgoztak benne?

Csak a család. A férfiak vetítették a filmeket (nagypapa, majd apukám), a nők (nagymama, anyukám) a pénztárban voltak, ahol a mozijegyen kívül Stollwerck édességet árultak darabra, valamint a nézőtér felüvegetét látták el.

A Bozó család, 1943-44 körül

Milyen volt belül az épület?

A mozi épületébe közepén lehetett bemenni, ahol a pénztár volt. Balra a gépház, rollnizó, jobbra a csapóajtón lehetett bemenni a nézőtérre. Kettő páholy, s rögzített sötétbarna fa székek voltak. Az épület bal oldalán volt két kijáratú ajtó. A mellékhelyiség az udvaron volt.

Mikor volt nyitva?

Hétfőgőgen: szombaton, s vasárnap.

Hányan fértek el?

115 fő. Mindég telházal működött.

Honnan jött a közönség?

Dunakeszi, Kisalag, Fóti, Újpest. Ja! Igen. Azt még nem mondtam, hogy Újpestről hozták a filmeket.

Milyen filmek vetítettek a moziban?

A címüket nem tudom. Az akkori színész sztárok filmjeit: Karády Katalin, Gózon Gyula, Kabos Gyula, Jávor Pál, Páger Antal...

Mikor zárt be végleg ez a jó szórakozást nyújtó mozi?

Az államosítás után szűnt meg, 1949-ben. A hatvanas években kezdte átalakítani a család az épületet saját részünkre. A ház még ma is áll nagy örömmre, hiszen a fiam lakik benne a családjával. Persze a mai igényeknek megfelelően szépen felújították.

Köszönöm a beszélgetést Klárrika!

Elekne Szemok Erzsébet

Bozó János és leánya, Bozó Gizella, 1940-es évek

A TERMÉSZET NÖVÉNYPATIKÁJA RÉGEN ÉS MA!

Dédanyáink számára a gyógynövények alkalmazása mindennapi gyakorlat volt. Tapasztalataikat generációról generációra adták át egymásnak. Remekül értettek őseink hozzá hogyan alkalmazzák céljaiknak megfelelően a „természet patikáját”. Teának, fürdőnek, borogatásra, izzasztásra, pakolásként vagy épp kenőcsként.

A természet bőven osztja ránk áldásos kincseit. Számptalan betegség gyógyításához hívhatják segítségül a természet adta növényeket, terméseket. Ma is sokan ismerjük a **kamilla** fertőtlenítő, gyulladásgátló, görcsoldó hatását. A **csipkebogyó** magas C-vitamin tartalmának segítségével a téli nátha elkerülése végett. Aztán az illatozó **hársfa** tea izzasztó hatását. A **köménymag** teát puffadéskor, szélgörcs esetén. Régen a zöldfűszereket nemcsak ezért ültették a kertekbe, hogy ételeket ízesítsenek vele, hanem gyógyszerként is használták. A **petrezselymet** elsősorban vízajtóként, vagy rekedtség esetén (ki gondolná, hogy egy evőkanálnyi petrezselyem fedezi a napi C vitamin szükségletünk egyharmadát). A **tárkony** hatásos alvási zavarok esetén vagy étvágytalanságra. A **citromfű** levelét bőrünkre dörzsölve rovarcsípésekre, enyhíthetjük vele a kellemetlen viszketést és a belőle főzött tea izomlázra is alkalmas. A **kapor** pedig székrekedésre, fejfájásra. Persze nem lehet megfedkezni a hagymafélék hasznos gyógyító tulajdonságairól sem. Igen sokféle vitamint tartalmaznak. Őseink előszeretettel alkalmazták a gyógyításban szemölcs, tyúkszem, hajhullás, megfázás, nátha, torokfájás vagy egyéb bajok esetén. Paracelsius azt mondta: „a hagyma olyan értékes, mint egy egész patika.”

A végére hagytam a csicsókát, ami kissé méltatlanul szorult napjainkban háttérbe, ami a „cukorbeteg burgonyáját”. Dara Anti bácsiéknál láttam Fóton a házi kiskertükben először ezt a növényt, náluk kóstoltam meg a kellemesen édeskés dióhoz hasonló ízű csicsóka gumót. Anti bácsi azt mondta, hogy ez a szegények krumplija. A csicsóka népies nevén csicsókarépa, árparépa, földi alma. A napraforgó fajtestvére, élő növény, a 18. század óta Európában zöldségnövénynek és gyógyszernövénynek számít. Fontos ásványi anyagokat tartalmaz: káliumot, vasat, szelént és szilíciumot. Legfontosabb hatóanyaga az inzulin, melynek hasznosításakor a szervezet nem veszi igénybe az inzulinos lebontási folyamatot.

Magas növésű növény, meleg és fényigényes, a napsütéses helyet kedveli. Igénytelen, bármilyen talajban megterem, még a homokos talaj esetében is. Hosszú ideig él egy helyen, akár 5-10 évig sem kell új helyet keresni számára.

Termesztése egyszerű, különösebb szaktudást nem igényel. A termesztésre szánt vetőmag gumót tavasszal egy kapavágásnyira helyezük a talajba, kb. 50 cm tőtávolságra egymástól. Nagyobb gondozást nem igényel, eleinte gyomtalanítani és olykor öntözni kell.

Szeptember vége felé már kifejlődnek a szüretelésre váró, fogyasztható gumók. A csicsóka termése sokféleképpen felhasználható sütvé, főzve, levesnek, főzeléknek, de akár nyersen is, csak a fantázia szab határt. A csicsóka gumói gyorsan fonnyadnak, ezért annyit érdemes felszedni, amennyit egy-két nap alatt el tudunk fogyasztani

Csicsókasaláta:

15 dkg csicsókagumót, 10 dkg tormát, 10 dkg céklát megreszelünk, almaecettel, mézzel, sóval, kevés vízzel felöntve salátának elkészítjük
Felhasznált irodalom: Természet-gyógyász magazin

Varga Jánosné